

kimó, kit a szovjetkultúra juttatott nyugodt, derűs élethez — mind Gorbátov életből mintázott figurái.

Hangulatos, ímelegszerű kis könyv a „Sarkvidéki hétköznapiak“. Közlebb hozza hozzánk a szovjet embereket. Tardy Kallós Lajos fordítása élvezetes.

T. M.

EFFENDI KAPIJEV: A KÖLTŐ. (Új magyar könyvkiadó.)

Szulejmán, a kaukázusi mohamedán költő a hőse Effendi Kapijev könyvének. Egyszerű pástzoreMBER volt, aki még a feleségét is hitelbe tudta megvenni; mostoha sorsa van mindaddig, míg rá nem döbben arra, hogy költő. Ettől fogva boldog és kiegyensúlyozott, egymásután születnek szebbnél-szebb versei, amivel meghódítja az orosz irodalmi világot. A népből jött és annak sajátosságait is fejezi ki. Életét ő maga meséli el; mély, kristálytisza bölcsesége, filozófiája, megállapításai a költészetéről, főleg pedig magáról a költőről, s annak egész strukturájáról egész kis tanulmány. Szulejmán egyszerű ember, éppen ezért közelebb áll az igazsághoz és érzései is mélyebbek. Sajátos külön világa van, intuíciókban gazdag és inspirálója a természet.

Érdekes regény — bár tanulmány-nak is nevezhetjük — az élete alkonyán járó Szulejmánról. Bujcsuk Vladimir fordította híven az eredetihez. T. M.

JEAN JACQUES GAUTHIER: EGY NAPIHIR TÖRTÉNETE. (Káldor.)

Mi húzódik meg egy újságcím mögött, milyen tragédiát takarnak a néhány soros hírek? — ezt a témát dolgozza fel Gauthier az „Egy napihír története“-ben.

Lucien Cappel francia munkásember életének tragédiája; akarategyensége és a nő. E két dolog irányítja sorsát, ezek miatt gyilkolja meg harmadik feleségét, Fernandét.

Háromszor nősült. Mindhárom felesége más-más típus volt. A marlesi Leonie, a szép, nagyravágyó, hideg asszony, aki Lucien Párisba kényszeríti. És szenvedéseinek sorozata itt kezdődik el, az otthontalan, reménytelen külvárosi tanyákon. Leonietől elválik, közben megszokja az alkoholt, annak rabja lesz. Második asszonya a józan, rendez otthont teremtő Germanie, aki

mellett béke-szerű, boldog napokat tölt. Két gyermekük születik, Lucien dolgozik, szereti családját, megelégedett. De Germanie halála után összeomlik, nem ura saját magának és szinte öntudatlanul hagyja magát elveszni a párisi utcalány, Fernandé szerelmében, akit azután egyre kétségbeesettebb, egyre mániákusabb szerelemmel szeret. Megismeri a féltékenység mérgező ízét; az italban keres gyógyulást, végül eljut addig a pillanatig, amikor már nincs előtte semmi erkölcsi törvény és borotvájával végighasítja az asszonyt, élete legnagyobb szenvedélyét.

Jól felépített regény, léleketani alapon nyugszik. Elő alakjai vannak és szerkezeti egységet ad. A fordítás Orbók Attila sikerült munkája.

TOLDY MÁRIA

HEGEDÜS GÉZA: POLGÁR SZILÁRD. (Anonymus.)

Meglepő, hogy ma, amikor irodalmunk legjobbjai hatalmas erőfeszítéseket tesznek társadalmunk mozdulatainak ábrázolására — valljuk be: nem mindig fényes sikerrel — megjelenik egy mű, a nagypolgár újmódi epósa — tömény társadalmi szándékkal és konkrét ábrázolási igénnyel. Egy társadalmi osztály materiális és pszihikai épülete inog és repedezik — nagyszerű, dialektikus ábrázolásban — Hegedüs Géza művében. Két formai negatívumról kell azonban említést tennünk. Az egyik az ódonul poentírozott stílus. A hatástkereső poen minduntalan megállapítja a mondatok gesztusait; a maximák gyakran megmerevednek és tapsra várakoznak. A másik negatívum a műfaj (vallomás) és a hang ellentétessége. Az én-regény forma egységesebb és hitelesebb tette volna az „eposzt“.

Polgár Szilárd annak a kultúráltnak és túlszenzitív nagypolgárnak a típusa, aki már érzi a kapitalista világ átmenetiségét. Átrágtá magát osztályának különböző fetisein és eljutott a nihilhez. Megváltoztak a nézetei, de nem változott a magatartása: patétikusan ragaszkodik saját világnak intézményeihez, a társadalom csupa látványosság számára és sohase élmény. Nihilizmusában akadnak szilárd pontok: saját osztályának absztrakt megtagadása és az erre épült

általános hangulat, az ismert polgári nosztalgia, amelyben az emlékezés idillé változtatja a csömört is. A kiábrándultság folyton növekszik és folyton rikítóbb színekkel festi be a múlt viaszfiguráit. Növekvő érzéketlenség és a mult panoptikumi figurái: ezek a polgári nosztalgia párhuzamai. Az emlékezések tartalmi, persze, kissé kopottak: az érettségi, a bordélyház, izetlen kamaszbarátságok, mind fetisizáltabb diákszerelemek, az „eszmék“ különös erotikája (persze mind csupa elvontság), végül az általános bizonytalanság, a nihil filozófiája.

Mindebből kitetszik, hogy a nagypolgár vall önmagáról. A situációk illeszkednek az ellentmondásos társadalom problémáihoz. A stabilizált jólétben elszigetelődött, társadalmilag vakki nagypolgár minden igazi és mondvascsinált problémája szőnyegre kerül: pszichoanalízis, politikai divatok, kávéházi próféciaik, végül az első ütésre széthulló szalonbolsevista gyülekezés.

A kilencedik fejezetben közli az író a polgári neuraszténiák, később a polgári szerelem elméletét: apró, verses esszéikben gördülnek a társadalomkutató eszmefuttatásai. Ez a könyv legpregnánssabb, legérdekesebb fejezete.

Utolsó impresszióink, hogy Hegedüs Géza újmódi eposza — a nagypolgár modern hősköteménye pontosan megfelelő írója szándékának: történelmi és irodalmi dokumentum, de emellett az utolsó évek egyik legélvezetesebb olvasmánya.

TÓTH SÁNDOR

HEGEDÜS GÉZA: A POLGÁRI IRODALOM STILUSIRÁNYAI. (Parnaszszus.)

Irodalomtudományunk egymásután vedlette le a különböző divatos módszereket, anélkül, hogy megtette volna az első lépéseket az exaktság felé és egyre csak a vélemények anarchiáját mutatta. A szellemtudomány menekült a tényektől és mesterségesen kódosított. A pozitívizmus elsikasztotta a transzcendenciákat és merev sémákba erőszakolta az irodalmat. A légüres térben mozgó, a tényeket és jelenségeket elszigetelten szemlélő irodalomszemléletünket állítja talpra ez a tanulmány. Kísérletnek szánja az író.

Az előszóban tájékoztatást kapunk arról, hogy a mű egy most lezáródott korszak stílusainak problematikáját, a polgári irodalom stílusirányait fejtegeti. Definíciók helyett társadalmi összefüggésükben megragadni a jelenségeket — ez módszerének alapelve. Az esztétika megállapításai megkapják a tanulmányban szinte természettudományos jellegű biztonságukat, mikor Hegedüs Géza elhelyezi őket a történelem dialektikus folyamatába. A stílus-fejlődés és társadalom-fejlődés párhuzamos s a keittő közötti ok-okozati összefüggés nyilvánvaló. A stílusirány történelmi-társadalmi termék. Végső fokon az egyéni stílus is az. Szellemes analogiák sora és találó példák serege igazolja a marxista esztétika alaptételét, hogy „minden művészi alkotás társadalmi jelenség, amelyet másképpen megérteni és másképpen értékelni nem lehet, csak úgy, ha tisztába jövünk azzal, hogy ennek a művészi alkotásnak, ennek a versnek, ennek a képeknek a társadalom fejlődésében milyen szerep jut.“ (Lukács). A tanulmány vizsgálódásai nem azt szemlélik, hogy a művek a haladást szolgálják-e és nem ez a szempont az értékelés egyedüli alapja. Maga a stílus-megoldás erkölcsileg közömbös: minden stíluslehetőségben belül lehet szorgálni a haladást. A stílusirányok változását az életérzés változása okozza. Az életérzés konkrét történelmi élmény eredménye. Az uralkodó osztályok a statikus életérzést és a vele egyenértékű klasszikus stílust szuggerálják, mert nem akarják a változást, hisz számukra a pillanatnyi állapot előnyös. A feltörő osztályok, akik a változást követelik, a dinamikus életérzés emberei. Szükségképpen stílusuk is a konvenciók és szabályok robbantása. A tanulmány nem fél attól sem, hogy megállapításai néha csak az összefüggések sejtéseiként jelennek meg. Üttörő mű. Új módszer reprezentánsa. Valószínűnek látszik, hogy a társadalomtudomány segítségével, a dialektikus módszer alkalmazásával valóban tudomány lesz az irodalomtudomány, nem szubjektív vélemények halmaza.

ILLÉS LAJOS

BECKER VENDEL: A MEZŐGAZDASÁGI SZAKOKTATÁS ORSZÁGOS MEGSZERVEZÉSE. (DEMOKRATIKUS